

Walter Ilona

A Megszentelő Szeretet szolgálatában*

A Szociális testvérek Társasága Romániai Kerületének munkatörténete a szerzetesrendek működésének betiltásáig

A Társaság legsajátosabb feladataként a szociális és mozgalmi munkát ismerte fel: „A Társulat feladata, hogy hivatásos és képzett munkaerőket állítson be a modern élet által teremtett minden téren, ahol ezen munkára a gyermek-, nő- és családvédelmi vonatkozásban, karitatív, szociális, valláserkölcsei, gazdasági, népegészségügyi, kulturális és állampolgári szempontból szükség van. [...] avval a hozzátevéssel, hogy... nálunk inkább a szociális és nőmozgalmi munka fog kidomborodni.”¹

A munkakörök megválasztásában a következő alapelvek vezették a Társaságot: „[...] habár célkitűzésünk felöleli a teljes szociális és karitatív munkakört, elsősorban nem az irgalmasságnak egyes szenvedőkre irányuló cselekedeteit kívánjuk gyakorolni, hanem a szociális bajok okainak megszüntetésén dolgozni, általános szociális reformokért küzdeni, tömegeket érintő megelőző munkát végezni, a nőkérdés problémáit az Egyház szellemében oldozgatni, a katolikus női tömegek mozgalmait Krisztusi szellemmel áthatni, s ezen szellemnek az államéletben való érvényesülésére törekedni.”² Ugyancsak állandóan hangoztatott gyakorlati elv volt: a jó szociális munkás megsokszorozza önmagát.

Lényeges hangsúlyoznunk, hogy a *Szociális Testvérek Társasága Szabályzata* értelmében saját neve alatt – a szociális iskolát kivéve – sem intézményeket, sem mozgalmakat nem vezetett. Csupán szociális felelősségtudattól és a Megszentelő Szeretettől „megigézett” tagjait adta hivatásos és képzett munkásokként az egyháznak és a társadalomnak oda, ahol a gyermek-, nő- és családvédelem érdekében szükség volt rájuk. A szociális testvérek minden munkatérre magukkal vitték a Társaság „programját”, eszményeit, és igyekeztek ezeknek minél többeket megnyerni. A szociális érzéket, az egyén, a kisebb-nagyobb közösségek, sőt az

* Az írás a szerző szakdolgozatának rövidített változata, amelyet 1995-ben védett meg a gyulafehérvári Hittudományi Főiskola Hittanárképző Tagozatán.

¹ *Alakulási jegyzőkönyv*, 1., 1923. május 12., kézirat

² *Slachta Margit levele a magyarországi hercegprímáshoz*, Stockholm, Sask., Canada, 1925. IX. 16.

egész társadalom evilági és örök javát célzó szolgálat szépségét és ezen szolgálat vágyát sokakban felébresztve hatalmas munkatársi tömeget állítottak maguk köré. Az a sokrétű munka tehát, amelynek gyümölcseit ma is ámulva csodáljuk, az erdélyi katolikus női társadalom közös műve. Ennek a munkának a szociális testvérek hol úttörői, hol napszámosai, hol pedig a háttérből észrevétlenül mozgató rugói voltak.

A szociális testvérek munkája kezdetben a Szociális Missziótársulat által alapított Szociális Missziótársulat Erdélyi Szervezete (1917 szeptemberében alakult Gyulafehérvárott), illetve a Romániai Szociális Misszió Országos Szervezete (1921 nyarán hívták életbe Mária-Radnán) keretében működött, majd 1925-től a katolikus női szervezeteket egységbe fonó Romániai Katolikus Nőszövetségben.³ A Szociális Testvérek Társasága Erdélyi Kerületének

³ A Romániai Katolikus Nőszövetség nem új egyesület, hanem összekötő kapocs a hitbuzgalmi, szociális, karitatív téren dolgozó és az ifjúsági egyesületek között, anélkül, hogy azok autonómiáját és jogi személyiségét sértené. Célja, hogy a katolikus nők tábora „egységes irányítás, vezetés és buzdítás mellett építeni és alkotni tudjon”, hogy közös erővel eredményesen tudjon ellenállni „a hit és erkölcs terén egyre nagyobb tért hódító káros irányzatok, a társadalmi életben érvényesülő bomlasztó hatások, a lelket elanyagiasító nehéz gazdasági helyzet, a kath. közszellemnek egyre fokozódó elszíntelenítése” káros hatásainak, „hogy a romániai kath. nők katolikus irányítás és vezetés alatt vehessenek részt esetről esetre – mikor az általános érdek úgy kívánja – a más világnézeti alapon álló nőmozgalomban, s végül, hogy az egységesítés folytán bekapcsolhassa Románia összes katolikus nőegyesületeit a Nemzetközi Katolikus Nőszövetségbe.” (Vö. *A Katolikus Nőszövetség ismertetése az Alakuló Közgyűlés alapján*, 4, = *A Nap* 1926/8.) Székhelye Nagyvárad. Első „elnökasszonya” Horváth Árpádné, Nagyváradról. (*A Nap*, 1934/6.)

A Romániai Katolikus Nőszövetség megalakulásáról a külföldi testvér-szövetségek nagy örömmel vettek tudomást. A Nemzetközi Katolikus Nőszövetség Elnöksége Amsterdamból és a Német Katolikus Nőszövetség Aachenből üdvözölte táviratban az Alakuló Nagygyűlést. (*A Nap*, 1926/9.)

A Nőszövetség „csúcsszervezet”, mely szakosztályok keretében működik. Ezek a következők:

1) *Hitéleti Szakosztály*. A hitbuzgalmi egyesületeket (Mária Kongregációk, Oltáregyletek, Rózsafüzér-Társulatok és a Szentkereszt Hadsereg), illetve azok női tagjait öleli egybe. Célja a vallásos élet fejlesztése a liturgia szellemében, lelki elitgárda nevelése. Tagjainak fokozottabb imaélete a többi szakosztály munkáját kegyelmi erőkkkel támogatja.

2) *Szociális-karitatív Szakosztály*. Tagjai a Szociális Misszió Országos Szervezete, az ESZME, valamint Erdély, Bánát, Bihar és Szatmár területén működő egyéb katolikus kulturális és jótékony célú nőegyesületek, illetve azok tagjai. Célja a középosztály asszonyait szociális felelősségük tudatára ébreszteni, hogy a társadalmi bajokat felismerve karitatív, szociális, vallás-erkölcsi, kulturális, politikai, gazdasági és mozgalmi munkával azok megoldásán dolgozzanak.

munkája elválaszthatatlanul kapcsolódik a Nőszövetség munkájához. A testvérek jelen vannak a központi vezetésben, az egyes szakosztályok vezetője – a hitéleti szakosztály kivételével – szintén szociális testvér, a testvérek a Nőszövetség sajtóorgánumainak felelős szerkesztői is. Nincs a Nőszövetségnek olyan kezdeményezése és munkája, amelynek szervezésében, kivitelezésében ne lennének jelen a testvérek, a legkülönbözőbb szerepekben és a szolgálat százféle módján.

A következőkben azokat a munkaköröket mutatom be, amelyekben a testvérek a legsajátságosabb módon kivették a részüket, azok akár a Nőszövetség zászlaja alatt bontakoztak ki, akár a Társaság sajátos küldetéséből, életéből és élethelyzetéből adódtak.

1. A szociális lelkiülettel, szociális tudatossággal végzett, önmagában nem szociális munka

„Fenntartásunk fő eszköze a munka... bármilyen tisztességes kenyérkereset, amelyet a mai élet nyújt mint lehetőséget.” (A megszentelő Szeretet küldetésében, i. m., 53.)

3) *Ifjúsági Szakosztály*. Tagjai a Katolikus Leányklubok, a Főiskolás Leányok Szent Margit Köre, Tanítónők, Leányifjúsági vezetők közössége és más katolikus leányegyesületek. Célja: az elpogányosodott korszellelem megkeresztelése azáltal, hogy a leányifjúságot társadalmi helyzetének megfelelően egyéni, családi és társadalmi szempontból előkészíti az életre, akik környezetükben a krisztusi életet sugározzák és dolgoznak a szociális bajok orvoslásán.

4) *Falu Szakosztály*. Tagjai a falusi Leány- és Asszonykörök, valamint a városban szolgáló leányok Szent Katalin és Szent Márta Körei. Mozgalmuk összefogó neve a sokatmondó régi magyar szó: *KALÁKA* (a Katolikus Leánykörök–Katolikus Asszonykörök kezdetüiből). Célja hitben erős, erkölcsi tisztaság, nemzeti érzéseiben öntudatos, háztartásban-gazdaságban képzett leányokat és asszonyokat nevelni, akik termékeny édesanyaföldjei legyenek a magyar jövőnek; együtt imádkozni ima-kalákában, megismerni nemzeti-népi értékeinket művelődő-kalákában, dolgozni a szebb, jobb otthon-építésért munka-kalákában.

5) *Munkásnők Szakosztálya*. Tagjai a katolikus Dolgozó Lányok és Dolgozó Nők (DL) csoportjai, a katolikus munkás- és tisztviselői szakszervezetek. Célja: a szellemi és fizikai munkát végző nő vallási, erkölcsi, kulturális és gazdasági érdekeinek szervezett biztosítása és védelme. A pápai szociális körlevelek szellemében akar igazságosabb munkás-jövőt teremteni, (Vö. *A Katolikus Nőszövetség ismertetése az Alakuló Közgyűlés alapján*, 4. = *A Nap*, 1926/8.) Összefoglaló kortörténeti képek a Romániai Katolikus Nőszövetség egyes szakosztályainak több évtizedes munkájáról: *A Nap* 1921 és 1944 között megjelent köteteiben.

1928-ban Erdélyi Katolikus Nőszövetség Központját Kolozsvárra teszi át. 1929-ben több évi küzdelem után a Minisztérium jóváhagyja a Római Katolikus Nőszövetség Alapszabályát.

a) „A mi Hotelünk”

A testvérek által vezetett leányifjúsági mozgalomban részt vevő több értékes leányban hivatássá érett a szociális munka, és felvételüket kérték a Társaságba. Ez azonban a Társaság „lét vagy nemlét határát súroló” anyagi helyzete miatt lehetetlennek látszott. Ekkor váratlan fordulat következett be: az Erdélyi Római Katolikus Státus felajánlotta a Társaságnak a Kolozsváron kezelése alatt levő *Központi Szálloda*⁴ bérbe vételét. Ez a vállalkozás lett mindvégig a Kerület tartóoszlopa.

Az előkészítő munkálatokat 1926 végén kezdték el a testvérek. Az ünnepélyes megnyitásra 1927. január 6-án került sor. Első lakója az Úr Jézus lett.

„Az első esztendő kemény munkával, tandíj-fizetéssel s nagy vendégjárással zajlik. Sok kedves epizód örökíti meg azt az időt, midőn semmiből kezdve kizárólag az Úristenre s két kezünk munkájára hagyatkoztunk. Az »anyajegy« hamarosan mutatkozik: magyar és mégis nemzetközi. Itt kötnek ki különböző országok diplomatái s megfordul Európa minden nemzetének fia: angol, francia, cseh, szerb, szlovák, lengyel, magyar, német, osztrák, belga, dán, norvég, svájci, sőt török, bolgár, kínai, a legutóbbi időben japán és finn testvéreink is. Akkor még erősen a pártok világát élve, a legkülönbözőbb pártok összejövételének színhelye. A román világ képviselői is itt találkoznak.

Az üzemi munkával párhuzamosan folyik a ház alkalmazottainak képzése, nevelése, tanítása. A belső tartalom, erkölcsi színvonal, melyet felállított elveink s legfőképpen a borraivaló drákói kiküszöbölése idéz elő, beszéd nélkül hat vendégeinkre, a munkánk pedig olyan csapatot nevel, melynek hatása most is érezhető. Az étteremben a női kiszolgálás elállítása nagy újítás és bátor szembehelyezkedés a pincér-rendszerrel. Lányaink sorából sok ügyes háziasszony került ki, s akik itt megfordultak, az élet különféle vonatkozásaiban megállják a helyüket.”⁵

A szálloda jövedelme egyrészt a Státus gondozásában levő egyházi iskolák fenntartását szolgálta, másrészt a testvérek fenntartását és a szociális munka megsegítését tette lehetővé.

⁴ A tulajdonos az Erdélyi Püspökség volt.

⁵ Pasztuska Eszter testvér: *A Kolozsvári Központi Szálló és Étterem beszámolója = A Testvér*, 1943. július.

A Hotelben dolgozók állandó létszáma 30–40 személy, a testvéreké 3 és 6 között változott.

1943-ban Pasztuska Eszter testvér így emlékezik: „Az elmúlt 16 év alatt a Hotelben hozzávetőlegesen 1.300.000 ember fordult meg. Ezen időszaknak minden érdekessége, történelmi nevezetessége – mondhatjuk – átviharzott rajtunk a kor tüneteinek megfelelően, mint a III. században Szent Teodokusz vendéglős-vértanú lelkén. Mindezek ellenére az üzem áll az Úristen kegyelméből, mint a tengerparton a »Stella Maris«, s hirdeti, hogy *lehet kereskedelmi, sőt szállodai minőségben is erkölcsi elvek érvényesítése mellett tanúbizonyságot tenni az Úristenről és az Ő törvényeiről.*”⁶

A *Hotel*, amellet, hogy a Társaság Erdélyi Kerületének anyagi létét megalapozta, szociális és erkölcsi szempontból is igen nagy jelentőségű: munka- és megélhetési lehetőséget biztosított több száz, kisebbségi sorsban állást nehezen találó vidéki és középosztálybeli magyar katolikus leánynak, és megszentelte a kereskedelmi-vendéglátóipari munkát. Így áldássá lett mind a benne megfordult vendégek, mind a benne dolgozók számára.

1944. október 11-én orosz és román csapatok foglalták el Kolozsvárt. A Központi Szállóba is orosz katonákat szállásoltak el, így a testvéreknek el kellett onnan menniük. Csak legszemélyesebb holmijukat vihették magukkal.

1934-ben a Nagyváradai Görög Katolikus Püspökség felkérte a Társaságot, hogy vegye bérbe az 1100 méter magasban, ősfenyves közepén fekvő Biharfüreden tulajdonában levő *Excelsior* üdülő szállodáját, és vállalja el annak vezetését. Nyáron minden várakozást felülmúló szezón volt, de télen is sokan felkeresték. A szerződést másfél év múlva sajnos munkaerő hiánya miatt fel kellett bontani. 1946-ban a Püspökség kérésére a Társaság újból átvette és vezette a hoteleket egészen az államosításig.

1946 őszén Márton Áron püspök meghívja a testvéreket, hogy vegyék át Gyulafehérváron a püspöki háztartás vezetését. Ezt a munkát – különféle testvér-segédlettel, és kivéve Márton Áron püspök börtönéit – Czimbalmos Julianna testvér Márton püspök haláláig végezte.

b) A liturgikus megújulás szolgálata

⁶ Pasztuska Eszter testvér: *A Kolozsvári Központi Szálló és Étterem beszámolója = A Testvér*, 1943. július.

A 19. században Solesmesben elindult liturgikus mozgalom a század elején X. Pius pápa intézkedései és néhány bencés munkássága révén igen nagy lendületet vett. Ausztriában Pius Parsch népszerűsítette a tudományos kutatások eredményeit és kiadványaival hathatós nevelői munkát folytatott. A Társaság – bencés lelkiességének megfelelően – különös érdeklődéssel fordult a mozgalom felé és a mozgalom által felszínre hozott kincsekkel gazdagítani igyekezett mindenkit kezdve a jelöltek, testvérek és munkatársak liturgikus nevelésén (közös ministrálás, a *Misszálé* használata, a liturgikus szövegek elsajátítása).

A nép nyelvén való imádkozás szorgalmazására 1925-ben kiadták Krisztus Király miséjének magyar szövegét, a későbbi években pedig az első magyar nyelvű misekönyvet, a *Vasárnapi Misszálét*. 1935-ben a *Szent vagy Uram* című énekeskönyvet, az ősi magyar és újabb egyházi énekek Sík Sándor és Harmath Artúr által szerkesztett gyűjteményét. Ezzel indult el Erdélyben is az egyházi ének reformja.

1944-ben a testvérek a Szentlélek-váró kilencedek terjesztésén apostolkodnak, hisz „különösen a mostani világégésben, mikor a Szentlélek tud csak eligazítani”, nagy szükség van erre.

c) A „Misszió”

A *Misszió* kegytárgykereskedés egyházműipari és könyvkiadó vállalat a testvéreknek anyagi forrásul szolgáló vállalkozásként indult 1922-ben. Kezdetben mindössze két bördönyi volt. Több mint húsz éven át a Társaság biztos anyagi forrásául szolgált, de egyben a művészi szép és a jó ízlés fejlesztését is elősegítette. Kiadványai: *Képes Családi Kalendárium*.⁷ Az 1940-ig tartó elszakítottág idején a szellemi éhség enyhítését szolgáló kiadványok: Stadler Frieda *Szeretnéd, ha szeretnének* című könyve, az évente megjelentetett *Az én naptáram* című ifjúsági könyvecske, *Dicsőség az Istennek és Béke az embernek*, meg az *Advent* című brosrák, *Kis Katekizmus*, *Elemi iskolai katekizmus*, *Biblia* nemcsak a katolikus világnézetnek, de a magyar szónak is apostolai.

⁷ Kis formátumú színes füzet, akkor hiánypótló; ismeretterjesztő szerepet is betöltött. A testvérek szerkesztésében jelent meg 1922-ben magyar, 1923-tól 1927-ig magyar és német nyelven.

d) Más szolgálatok

A szatmári papi szeminárium háztartását, Brassóban a Katolikus Gimnázium, Székelyudvarhelyen a Katolikus Fiúgimnázium internátusát vezeti egy-egy testvér, testvérek tanítanak Kolozsváron a Mariánum leánygimnáziumban.

2. Karitatív munka

„A karitatív munka számunkra eszköz arra, hogy általa az egyedet, tehát az életet megismerjük.” (A megszentelő Szeretet küldetésében, i. m., 54.)

a) A legkisebbek, legelhagyatottabbak szolgálata

A testvérek több öregotthon (Dettai Római Katolikus Öregek Otthona 1922-től, Nagyváradon az Apostolok Háza 1923-tól, majd 1928 szeptemberétől a Lujza Otthon, ahol huszonnyolc idős hölgy lakott) és árvaház (nagyváradai Szent Erzsébet Árvaház huszonkilenc leánygyermekkel 1928-tól) vezetését vállalták el. Örmény katolikus árvaházat is vezetnek a testvérek, és a Katolikus Misszió Napközi Otthonát Kolozsváron.

b) Szegénygondozás

Bukarestben a plébániák szegénygondozását testvérek látják el. Télen élelmiszert, fát kapnak a családok, nyáron pénzt. A családokkal való állandó kapcsolat lehetővé tette, hogy a segítség ne ötletszerű legyen, hanem mindenki azt kapja, amire a legnagyobb szüksége van.

Kolozsváron a Katolikus Misszió Napközi Otthonával együtt a körülötte levő szegénynegyed gondozását is átvették.

c) Bajbajutottak

1939 nyarán Bukovinában leégett Józseffalva csángó község. A családok és gyermekek megsegítésére az Erdélyi Katolikus Népszövetség és a Katolikus Nőszövetség megbízásából Flóra és Alexia testvérek Józseffalvára utaznak. A vigasztaló szó mellett („*Áldottak legyenek, be jól megvigasztalnak minket*”) az új élet csíráját ültetik el a faluban. Egyetlen varrógép áll rendelkezésükre, de három hét alatt tizennyolc leányka tanul meg csecsemő-kelengyét, meg mindenféle náluk hordott ruhát szabni, géppel varrni. A magukkal vitt gyógyszertárból (a

szomszéd falu ingyen rendelője sem volt ennyi kötszerrel felszerelve) két hónap alatt háromszáztizenöt beteget láttak el, „... és csodálatosképpen mindenki meggyógyult”. Ottlétük alatt harminc gyereket hitoktattak.

1942 őszén Adél testvér Kolozsváron „öskeresztény üzletet” nyit, ahol a családok nagy örömeire mindenféle gyermek-kelengye anyagot árusít. Az áru gr. Bethlen Györgyné közbenjárására érkezett a Katolikus Nőszövetség részére.

1944 őszén a kolozsvári kórházak megtelnek sebesültekkel. A kolozsvári Központi házban és a Kisházban dolgozó összes testvér beáll betegápolónak. Dr. Haynal Imre professzor meghívására a Klinikára költöznek, az onnan eltávozott német nővérek épületébe, és hősies áldozatossággal gondozzák a sebesült katonákat.

1942 őszén minden testvér arra használja szabad idejét, hogy a házasság-rendezések polgári reverzálásáért apostolkodjék. Sürgette őket a december 31-i határidő, amikorra kilátásba helyezték a magyar házasság-törvény életbe léptetését. A házasságrendezések lehetősége ezzel lezárult.

A háború utáni nehéz években nagy szárazság sújtotta az országot. Az amerikai katolikusok számottevő gyűjtéssel siettek az ország megsegítésére. Ezen segélyakció megszervezését a nunciatúra vette át, és ebben a munkában a Bukarestben dolgozó testvérek is közreműködtek.

1944-ben a német csapatok visszavonulása pánikszzerű menekülésre készítette a magyar lakosságot is. Margit testvér kimondta, hogy aki nagyon fél, menekülhet egyénileg, de a Társaság, mint ilyen a helyén marad. „Áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell” – ismételték a testvérek Vörösmartyt. Több helyen, például Kolozsváron, Esztergomban egyedül a testvérek maradtak meg a városban, mint betegápolók, de máshol is, minden letelepedési helyen kitartottak, dolgoztak, bátorítottak, mentettek, ahogyan az élet kívánta.

Az egy-egy városon átutazó háborús foglyok megsegítéséből is igyekeztek erejükhöz mérten részt vállalni a testvérek (például Brassóban Gertrúd testvér); a földvári haláltábor és a brassói börtön életét is kockáztató missziója volt Lucia testvér.

Erdély kettészakításakor a Testvérek „megerősített csapatot” állítanak be a dél-erdélyi munkába, hogy ott a kisebbségi sorsra jutott magyarság támasza legyenek hitéletben és népi

szellemi-lelki kincseik őrzésében halottak napi emlékező estek, napgyénteki keresztút, világnézeti tanfolyam, békeünnepség rendezésével. Két plébánia szegényeit gondozták rendszeresen. A testvérházban szegény iskolás gyerekek, inasok ebédeltetését vállalták el. Kisméretű, hét személyes öregek otthonát állítottak be, irányították két napközi otthon vezetését. Foglalkoztak a munkáslánycsoportokkal. Szervezeti tagok, leányklubok részére évente négyszer lelkinapokat rendeztek, részt vettek az ifjúsági lelkigyakorlatok propagálásában és az ún. lélekkataszteri munkában. Évente egyesület-közi *Veni Sanctét*, klubközi találkozót, nagyszabású lelkigyakorlatokat és zarándoklatokat szerveztek klub-leányaik részére.

A várost ért bombatámadások után a hajléktalanok megsegítésére gyűjtögettek, menekülőknél adtak szállást (a német fiatalok deportálásakor), vállalva az ezzel járó veszedelmet, Szerbiából menekülő zsidókat fogadtak be.

A paphiány pótlására Augusztus testvér kezdeményezésére 1942-ben elindítják a Kántor-és hitoktatónőképzőt.

A népi értékek ápolását eladással egybekötött népművészeti kiállítással és más rendezvényekkel szolgálták. A szellemi éhséget a *Misszió* különféle kiadványaival igyekeztek enyhíteni. Bánátban négy kültag, 1935 óta az ottani Magyar Népszövetség alkalmazottai, faluról falura járva gondozták a szórványban élő magyarságot.

Az egyes városok leányifjúságát is látogatták és szervezték a testvérek (Brassó, Gyulaféhevár, Szeben).

d) Hitoktatás, világnézet-formálás, lelki megújulás szolgálata

A Társaság elsősorban tagjait igyekezett alapos hitbeli tudással felvértezni és őket komoly lelkiélettel élő, öntudatos kereszténnyé nevelni. Ezzel együtt a *Lumen Christi* terjesztésének vágyát és szent kötelességét is beléjük oltotta. Természetes volt, hogy a testvérek, kezdettől fogva, ahol csak szükség volt rá, a hit és a keresztény igazságok terjesztésének munkájából részt vállaltak. Bárhova osztották be őket, a testvérek kisebb-nagyobb méretekben mindig hitoktattak (Arad, Kolozsvár, stb.).

Bukarestben az állami iskolákat látogató gyermekek és az ifjúság nem részesült katolikus hitoktatásban. A testvérek minden ősszel munkatársak segítségével megszerezték 140 elemi és 80 középiskola katolikus tanulóinak címét, majd családjukban felkeresték és a nekik

megfelelő csoportokba beosztották. A hitoktatásra eleinte kisebb szobákat, később a gyermekek állandó létszámának növekedésével nagyobb helyiségeket béreltek. De nemcsak csoportokban hitoktattak, beteg gyermekeket otthonukban, kunyhóban, palotában, vándorcirkusz lakókocsi csipkefüggönyös szobájában is. A későbbiekben az érsekség és az akkor létező két plébánia három kültelki kápolnát építtetett testvér-lakással, hitoktatásra alkalmas termekkel, játszóterekkel. A 14 helyen folyó hitoktatás, foglalkoztatás egy közös családba kapcsolta össze a távoli kültelkek gyermekeit. A testvérek többször rendeztek számukra közös összejöveteleket – mozi, bábszínház, gyermekszínház –, és évenként, június 29-én, nagy gyermeknapot. Ezen nemcsak az állami iskolákban hitoktatott gyerekek, de a főváros minden katolikus iskolája részt vett.

1945-ben, Krisztus Király ünnepén a hittancsoportok számára hittanversenyt rendeztek a testvérek *Hiszek egy szent, katolikus, apostoli Anyaszentegyházban* témával. Mintegy száz résztvevője volt a versenynek, többnyire munkásgyerekek.

A Bukarestben a testvérek által felállított tizennégy hitoktató-központ közül öt plébániává fejlődött.

1931-ben Augusztia testvér a nagyváradi noviciátus nagy épületének egyik szárnyát zárt lelkigyakorlatok tartására rendezte be. Hosszú éveken át évente négy alkalommal is 3–5–8 napos lelkigyakorlatokat tartottak, havonta lelkinapokat, a nyári hónapokban lelkigyakorlattal egybekötött szociális és továbbképző tanfolyamokat klubleányok, tanítónők és egyesületi vezetők részére. Több alkalommal tartottak lelkigyakorlatokat görög katolikus lelkészek hitvesei és görög katolikus nők részére is.

1944 július elején elterjedt a híre, hogy a keresztény vallású zsidók kivételes bánásmódban részesülnek. Ez a szorongó tömegeket a kereszttelkedés felé sürgette. Margit testvér felszólított minden testvért, hogy aki csak tud, vegyen részt a hitoktatásban. Augusztia és Marianne testvérek, akik a hitoktatás megszervezését vállalták, Kolozsvárról Budapestre hívták Hildegárd testvért, hogy bukaresti tapasztalataival ő is egyik oszlopa legyen a hitoktatásnak. A munkába egyre több testvér, valamint papok, szerzetesnők kapcsolódtak be. A sok nehézség és akadály ellenére mintegy harmincezer személy részesült a keresztség szentségében.

e) Üldözöttek védelme

A német nemzeti szocialista mótely terjedésével szemben a Szociális Testvérek Társasága a lelki ellenállás magatartását választja. Margit testvér már legelejétől fogva rámutatott a zsidó-kérdés igazi hátterére, arra, hogy a legaktuálisabb problémák a valóságos katolikus keresztény és az újpogány világnézet összeütközéséből származnak, és a testvéreket minden erejével igyekezett felvértezni az újpogány világnézet csapdái ellen.

1944 pünkösdjé körül kivétel nélkül minden testvér megtartotta lelkigyakorlatát Nagyváradon. Már megindult a városban a zsidók deportálása. A lelkigyakorlat csendjében Margit testvér feltette a kérdést: meggyőződése-e minden testvérnek, hogy egy erkölcsi testületet csak erkölcsi tőkéje menthet át a jövő számára? A felebaráti szeretet jegyében tudja-e mindenegyesük vállalni a kockázatot, az internálást, az elhurcoltatást, a pellengérré állítást, esetleg felosztásukat, megöletésüket? Mert ha lelkükben csorbíthatatlanul él az igazi kereszténység eszméje, akkor a Társaság tovább él a talán egymagában megmaradó testvéren át. Viszont mit használ, ha intézményeik, vagyonuk, életük megmarad, de szegyenkezve kell bujkálniuk az Úristen számonkérő tekintete előtt? A testvérek egy szívvel ajánlották fel mindenüket a felebaráti szeretet szolgálatára.

Ettől kezdve Erdélytől a német határig minden testvérház befogadott üldözötteket. Mintegy ezer zsidó talált otthonra a testvéreknél és mintegy tízezer zsidó üldözöttet mentettek meg a testvérek.

3. A szociális szolgálat

„...szemünk előtt (elsősorban) a megelőző munka áll...” (A megszentelő Szeretet küldetésében, i. m., 53.)

„Az Erdélyi Kerület szociális munkáját történelmi helyzete határozza meg. A Kerület a kisebbségi élet kereteibe született bele, s ilyen sorsban élő néphez küldetett. A történelmi adottságok történelmi feladatokat jelölnek meg. A szoc. politikai exponált munkaterületei s a mozgalmi élet külső eszközei nem állván rendelkezésre, szociálpolitikát az egyes lelkében s mozgalmat a gondolatnak embertől-emberig, népi csoportoktól, közösségektől közösségekig való átadásával akart szolgálni. A kisebbségi élet természetes következményét, a társadalmi osztályoknak egymáshoz való leszegényedését – a lélekben való leegyszerűsítésre – a különböző társadalmi osztályok kölcsönös megbecsülésére, a gyakorlati érzés fejlesztésére használta fel, s ezzel tényleg szociálpolitikát csinált. Ezt annál könnyebben tehetette, mert a

katolikus női tábor egységes irányítása Erdélyben kizárólag Társaságunk kezében volt és van ma is. Ez amennyivel súlyosabbá tette e téren a felelősséget, annyival meg is könnyítette a munkáját. Ennek a munkának eszközévé az utolsó hat évben, amikor mind nehezebbé vált minden nyilvános, külső szociális tevékenység, az intézményes megoldásokat választottuk. Egy-egy külsőleg csak jótékonyági intézménynek látszó alakulaton át próbáltuk a magyar, katolikus népi érdekeket, mozgalmakat szolgálni. Ilyen volt az 1937-ben megszervezett Csíksomlyói Egészségház, amely az egészségvédelmen át nem csupán a népi szaporodást és erősödést, de népi kultúrát, gazdasági érdekeket is védett és szolgált, a bukaresti munkásnő-otthon, amelyet ugyancsak 1937-ben állítottunk be...”⁸

a) A szociális felelősségtudat ébresztgetése, tömegszintű szociális képzés

A szociális munkában legelső lépésnek a testvérek a szociális felelősségtudat és szociális munka iránti érdeklődés felébresztését tartották, minél szélesebb tömegekben. Kezdetben ezt a Katolikus Misszió, majd a Katolikus Nőszövetség keretében szervezett országos jellegű szociális kurzusokon tették, ahová Erdély katolikus asszonyait és leányait hívták meg. A kurzusokat általában a résztvevők számára tartott lelkigyakorlat előzte meg. A testvérek nemcsak a szervezésben vettek részt, hanem előadásokat is tartottak.

Az első szociális kurzust 1922-ben tartották Brassóban, *Egy a szükséges* jellegével. 1923-ban a Csíkszeredai Főgimnázium épülete volt a színhelye a szociális előadássorozatnak. A hallgatóságban 32 egyesület képviseltette magát 91 résztvevővel. 1924-ben Székelyudvarhely, 1925-ben Marosvásárhely ad helyet a kurzusoknak. Ez utóbbi tárgysorozatában hitvédelem, szociológia, erkölcsiség és társadalmi jólét, a gazdasági élet etikája, nőmozgalmak szerepeltek. 1926-ban Tusnádon a leányklubok és leányegyesületi vezetők és tanítónők számára együtt rendezték meg a szociális kurzust – liturgikus hét beiktatásával.

1929 nyarán a testvérek külön szociális tanfolyamot szerveznek a bánáti németajkú katolikus nők és leányok részére.

⁸ Veress Marianne testvér, *Az Erdélyi Kerület káptalani jelentése. 1936–1941 = A Testvér*, 1941. júl.

1937. május 28–31. között a Nőszövetség a küüllőmenti Mikefalván rendezett szociális tanulmányi napokat „a magyar-szórvány-munkáért”, katolikus szórványok vezetői számára. Az előadók között ott vannak a testvérek is.

1937. szeptemberében szociális tanulmányi hetet rendeznek Nagyváradon.

1941-től A Nőszövetség Szociális Szakosztálya és az Erdélyi Katolikus Akció az Országos Nép- és Családvédelmi Alap (ONCSA) megbízásából magasszintű szociális tanfolyamokat rendezett népnevelők, felelős vezetők (papok, tanítók, jegyzők, vármegyei, járási és városi szociális gondozók) részére, Észak-Erdély minden vármegyéjében. A szervezők és az előadók között ott vannak a szociális testvérek is. 1944 folyamán az A. C. megbízásából a Katolikus Nőszövetség hét, az előbbihez hasonló szociális kurzust szervezett meg.

b) Gyakorlati kurzusok

Ezek a tanfolyamok a jövő gazdasszonyainak és anyáinak szakszerű, gyakorlati képzését, vallási és kulturális felemelését célozták.

1933-ban *Anyák iskolája* címmel tanfolyam indult városon és falun egyaránt. A gyermeknevelésről hallhattak korszerű előadásokat a résztvevők. A Nőszövetség szakelőadókat pótló füzetet is adott ki.

1935-től a Katolikus Nőszövetség Szociális Szakosztálya szervezésében Nagyváradon hat hetes ún. *Menyasszony-képző tanfolyam* indul falusi lányok számára. 1936. október 1-jétől 1937. június 1-jéig egy éves háztartási tanfolyamot szerveztek Tordán.

1937-ben Kolozsvár külvárosaiban élő asszonyok számára szervez a Nőszövetség varrótanfolyamokat. A cél, hogy a varrás tudománya mellett a résztvevőknek hitet és világnézeti eligazítást is közvetítsenek.

c) Népegészségügy

A sokat emlegetett, de valójában alig munkált népegészségügyünk történetében a csíksomlyói Egészség ház (Salvator Egészség ház, majd Szülőanyák Mária Otthona) az első, és még sokáig egyetlen olyan egészségügyi intézmény, amely a népegészségügy legsúlyosabb és egyben legégetőbb hiányát, az anyavédelmet és csecsemőgondozást a helyszínen: falun munkálja. Töretlen talajon indult, ott, ahol az intézeti szülés, a tevékeny és megelőző egészségügyi munka, a veszendőbe indult csecsemők megmentése ritkaság, sőt

elképzелhetetlen volt. A célt a Ház mottója jól tükrözi: *Élni annyi, mint születni és meg nem halni.*

Az egészségvédelmi munka 1937 őszen kezdődött el *családlátogatással*, azaz kizárólag külső munka (anya- és csecsemővédelem háznál) formájában. 1938 februárjától orvosi rendelés is indul, elsősorban terhesvizsgálat és csecsemőellenőrzés céljára. A rendes szülészeti munka az intézet falain belül 1938. szeptember 17-én vette kezdetét. A szülőotthon egyre nagyobb népszerűsége tett szert. Híre nemcsak a falusi, de városi közönség között is terjedni kezdett. Annál is inkább, mert Csíkszereda egészségügyi intézményei kimondottan szülésekkel nem foglalkoztak, s ilyen irányban képzett személyzettel sem rendelkeztek.

1940-re az Egészségház már szövődményes, nehéz esetek (a sebészeti beavatkozást igénylőket kivéve, amelyeket azonban már az előzetes vizsgálatok alapján igyekeznek felismerni és kórházba juttatni) legyőzésére alkalmas felszereléssel és személyzettel bír. 1940 augusztusáig 160 születést jegyeztek be.

A védőnő-testvérek már a kezdeti családlátogatások alkalmával családlapokat állítottak ki. Ezek tanúsága szerint Csíkszereda környékén és magában a városban 1937 és 1940 között 337 családdal vették fel a kapcsolatot.

A közvetlen egészségügyi segítesen túl az egészségházban *társadalomnevelés* is folyt. Az intézetből eltávozott asszonyok ugyanis olyan oktatás, sőt beidegzés után mentek el – gyermekágyuk alatt bőségesen volt alkalmuk és idejük megfelelő olvasmányokból is tanulni a csecsemőgondozást –, amelynek nyomán elkerülhetővé váltak a csecsemőhalandóság leggyakoribb okai, a táplálkozási zavarok és a gondozási hibák.

1938 nyarán létrejön a *gyermekosztály*. Működésének célja: azokat a csecsemőket és gyermekeket gondozásba venni, akiknek élete és egészséges fejlődése otthon, a családban veszélyeztetettnek látszott, mindaddig, amíg a veszély fennáll. Ha a család helyzete annyira javult, hogy a gyermek további jó fejlődését biztosítani tudta, vagy ha a gyermek túljutott a legveszélyesebb korban, a szülők oktatása és a körülmények mérlegelése után a gyermeket visszaadták a családnak. 1940 végéig 29 volt a gondozottak száma. Legtöbbjük ingyenes ellátásban részesült, részben a Házat fenntartó Báró Jósika-alap, részben a szülőotthon jövedelméből. 1941-ben a gyermekosztályt megszüntették.

1939–40 telén a testvérek két hónapos *csecsemőgondozó tanfolyamok* elindítását határozták el, lányok és fiatalasszonyok részére. Céljául nemcsak a jövendő családi életre való

felkészítést tűzték, hanem azt is, hogy a városi, de főképpen a falusi középosztály otthon unatkozó lányaiból egészségügyi vezetőket képezzenek a maguk kis környezete számára, esetleg megélhetési lehetőséghez is juttatva ezáltal őket.

1940 nagybőjtjén vasárnap délutánonként a testvérek lányoknak és asszonyoknak hol külön, hol együtt tartottak előadássorozatot egészségügyi témákról. Két hetes főzési tanfolyamot is szerveztek.

1942 szeptemberében a szülőotthont Csíkszeredába költöztették. Valószínűleg ekkor változik át a szülőotthon neve *Szülőanyák Mária Otthonára*. 1944. augusztus 31-én a szülőotthont Nagyváradra menekítették, majd 1946-ban újraindították Csíkszeredában. A szerzetesrendek működési engedélyének megvonásáig a testvérek vezetése alatt működött.

A frontátvonulás után, mivel a visszavonuló magyar hadsereg sebesültjeit is magával vitte, a kolozsvári Klinikán megszűnt a testvérek ápolónői szolgálata. Ekkor a kolozsvári Központi Ház egy részét (amely azelőtt a Szociális Iskola internátusa volt) *Szülőanyák Otthonának* rendezték be. A város kismamáit itt *Anyák iskolája* tanfolyamon is részt vehettek.

1945. szeptemberében született meg a századik kisbaba. Ez alkalommal a testvérek *Száz baba napja* címen kedves ünnepségre hívták össze a száz mamát és kisbabát.

d) Leányvédelem

A húszas években egyre súlyosbodó gazdasági helyzet a falusi lányok tömegeit kényszerítette arra, hogy a nagyobb városokban, beleértve a fővárost, Bukarestet is, keressenek megélhetési lehetőséget. A megtartó faluközösségtől való eltávolodás óhatatlanul az elgyökértelenedés, a lelki és erkölcsi züllés veszélyét, következményeiben pedig egy nép pusztulását vonta maga után. De még egy másik szörnyű veszély is leselkedett a gyanútlanul munkát a nagyvilágban keresni indult leányra: a leánykereskedelem.

A *Nap* már 1923 novemberében felhívja a figyelmet a városban munkát keresők problémájára, majd ismételten foglalkozik a faluból városba vándorló lányok otthontartásának, otthon való foglalkoztatásának problémájával. Ennek nyomán indul el például a székelyszentmihályi híres csipkeverő tanfolyam. A falusi ifjúság leányegyesületekbe való szervezése is intenzívebbé válik (mert: „Ha minden faluban és városban lennének

leányegyesületek, hamarosan lepadna a Bukarestbe kerülő leányok száma⁹). Ezzel párhuzamosan azonban megindul a mentő-akció is.

Temesváron a C.F.R. Igazgatósága segítségével indult be a vasúti misszió. A Szociális Misszió helyi szervezete 16 ágyas átmeneti leányotthont létesített, s a városba érkező falusi lányokat elhelyezkedésükig ide fogadták be. Hasonló leányotthonok létesültek Brassóban, Nagyváradon, Kolozsváron és más nagyobb városokban, több helyen állásközvetítő irodával egybekötve.

A bukaresti vasúti misszió

1930-ban Horváth György és Schubert János bukaresti plébánosok testvéreket kérnek a Társaságtól leányvédelmi munkára. Egy testvér és egy jelölt kezdte el a munkát három vonalon: a kültelki gyermekek hitoktatása, a leányvédelmi munka és a szegénygondozás területén.

1932-ben a Bukarestben lakó olasz származású Tomasini házaspár a testvéreknek szociális munka céljaira adományozta, telkestől, a Petre Poni utca 3 szám alatti házát. A ház az Északi Pályaudvar közelében volt, ez a munkában külön előnyt jelentett. Ebben az otthonban laktak és dolgoztak a testvérek tizenegy éven át. Munkájuk túlnőtt minden elképzelésen. Néhány év alatt a „Petre Poni 3” ismertté vált minden Bukarestben lakó magyar számára, és a legkisebb székely faluban is, ahova a fővárosban szolgáló lányuk után érdeklődő székely anyák bizalommal fordultak.

A Petre Poniban már öt szobás, 25 ágyas átmeneti otthont és nagy munkaközvetítő irodát rendeztek be. Ez „a város legkeresettebb irodája – mi tréfásan »minisztériumnak« hívjuk, előkelő látogatóiról és a nagyszámú autóról, melyek a deszkakerítés előtt sorakoznak.”¹⁰ Az irodából elhelyezett lányokat a testvérek látogatják, megnézik munkahelyüket, segítik a munkaadó és alkalmazott között felmerült nehézségek elsimítását. Kijáráják a visszatartott munkabért, elviszik a leányokat a rossz helyekről, stb. Gondoskodnak kórházba utalásukról betegségük esetén.

⁹ *A Nap*, 1927/1.

¹⁰ *Hildegárd testvér beszámolója a bukaresti munkáról = A Testvér*, 1937. febr.

Egyesületük is van a leányoknak, a *Katalin-kör*. Minden vasárnap délután összejönnek kirázni víg tánccal a heti fáradtságot. Az Otthonba, mint haza mennek. Ott gyűjtik a bérüket, hogy mire hazamennek, meglegyen a kis hozomány. Postáját is az Otthonba kapja a legtöbb leány. Vasárnap délután a legnagyobb öröm a levelek kiosztása.

A lányok részére minden nagyböjtben három napos lelkigyakorlatot szerveznek a testvérek, közös szentáldozással, reggelivel. A munkaadók szívesen elengedik őket.

A bukarestiek háztartási alkalmazottat keresve szintén bizalommal fordulnak a testvérekhez.

A „Petre Poni 3” 1944-ig működött. Ekkor a testvérek a bombázás veszélyének kitett Északi Pályaudvar közeléből átköltöztek a Str. Romana 55-be, ahol 1951-ig laktak és dolgoztak.

Leányvédelem Budapesten

A bécsi döntés után a magyar főváros felé is megindult a munkát kereső székely leányok áradata. 1940 októberétől százával, ezrével özönlöttek Budapestre. A milliós városban millió veszedelem fenyegette őket, ha a legveszélyesebbek egyike, a leánykereskedelem, mint Bukarestben, nem is. Az Erdélyi Katolikus Nőszövetség féltő keze azonban ide is utánuk nyúlt. A kolozsvári Központ a védőmunkával, a Társaság vezetőivel egyetértésben, Ormai Heléna testvért bízta meg.

Ő Pesten a többnyire a Keleti Pályaudvaron sétáló és ott találkozó leányokat összegyűjtötte, meghívta és beszervezte a Kaláka-egyesületbe. Itt falvak szerinti nyilvántartásba vették, és falvanként egy-egy csoportvezető gondjaira bízták őket. Gondoskodtak elhelyezésükről, szabadidejük okos, szórakoztató-nevelő felhasználásáról és arról, hogy az otthonhoz, a székely faluhoz való tartozást bennük ébren tartsák, ápolják, mélyítsék. Mindez azért, hogy megmentse őket az erkölcsi romlástól, a kocsmázástól, elzülléstől, de ezen felül azért, hogy a Kaláka-mozgalom célkitűzéseinek megfelelően neveljék bennük a hitében erős, erkölcsiben tiszta, nemzeti érzésében öntudatos és gazdaságilag képzett leányideált és a jövőendő édesanyákat.

Vasárnap délutánonként változatos, érdekes programokat szerveztek a lányoknak: neves közéleti és egyházi személyiségek előadásait hallgathatták, Bartók, Kodály népdalgyűjteményeit tanulták, saját falujuk népszokásait mesélték, daloltak, táncoltak,

szavaltak otthonról hozott „kincseikből”. 1943 telén a Budapesti Rádió (Budinszky J. riporter vezetésével) is érdeemesnek tartotta egy ilyen vasárnap délutáni összejövetelt közvetíteni és ezzel a székely népi kultúrkincseket szétsugározni az országba.

Karácsonyra csíki, udvarhelyi betlehemeseket tanultak be és adtak elő. Minden nagybőjtben lelkigyakorlatot tartottak a leányok számára, rendszerint valamelyik székely pap vezetésével. Délelőtt csoportonként Budapest különböző templomaiban, délután mind a Bazilikában gyűltek össze. Ilyenkor szentgyónás, szentbeszéd, Kaláka-tag avatás is volt. Karácsonyra és húsvétra egy-egy falu lányai közös levelet írtak haza, melyet falujuk plébánosához címeztek, az meg a szószékről az ünnepen felolvasta.

Az év legkiemelkedőbb eseménye kétségkívül a csíksomlyói *Ezer Székely Leány Nap* mintájára megszervezett *Nagy Kaláka* volt. Négy alkalommal került megrendezésre. Először 2200 szöttesbe öltözött székely leány vett részt az ünnepen. Itt adták át a lányoknak szülőföldjük üzenetét: a falu várja őket, hogy tiszta becsülettel, romlatlan szívvel visszatérve derék édesanyákká legyenek. Az otthont, a székely falut nemcsak a gyönyörű népviselet és az ének–játék–tánc varázsolta oda, hanem a levetített színes film is. A második *Nagy Kaláka* még szebb, még élménydúsabb volt. Száz kicsi székely fiú és leány jött fel a fővárosba, hogy odaidézze az otthont. A *III. Nagy Kaláka* ünnepi műsorát a csíksomlyói, kézdivásárhelyi és nagyvárad Leánynépfőiskolák hallgatói szolgáltatták népi kincseik, székely népdalaik, népi táncaik, szépséges balladáik előadásával.

E közel négy évig tartó gondozó, nevelő, mentő munkának a német megszállás és Budapest bombázása (1944. március 19-én kezdődött) vetett véget. Ekkor a leányok 95 %-a hazautazott.

e) A szociális képző

A Társaság, amely a jelölteket a lehető legalaposabb képzésben részesítette szociális vonatkozásban is, és tudatosan dolgozott a szociális felelősség ébresztésén a katolikus nőmozgalmak által elérhető tömegekben, kezdettől fogva programjába vette hivatásos szociális munkások képzését, annak tudatában, hogy saját erői elégtelenek a szerteágazó munkához, mélyreható eredményeket pedig csak hivatástudattal dolgozó, az ügynek elkötelezett szociális munkásokkal lehet elérni.

A szociális munkás-képzés beindítására az Erdélyi Kerületben 1933-ra érett meg az idő. Igaz, az állami törvények miatt ekkor is csak fedőnév: *egyházközségi nővéreket képző iskolaként*.

A képzés lelki, hitoktatói, szociális, adminisztrációs és gyakorlati képzést foglalt magában. Az előadott tantárgyak: dogmatika, hitvédelem, szentírástudomány, aszketika, egyháztörténelem, szertartástan, hitoktatási módszertan, lélektan, pedagógia; szociológiából: a gazdasági rendszerek, pápai szociális enciklikák; egyházjogból a házasságjog; egészségtan; szervezéstan; nőmozgalom; egyesületi élet; zeneelmélet; nép- és korális ének; harmóniumtanulás; alkotmánytan; háztartástan – összesen 585 órában. A gyakorlati képzés énektanítást, gyermekfoglalkoztatási gyakorlati ismereteket, a háziipar egyes ágainak ismertetését, előadói képzést jelentett. A képzés időtartama két év volt.

Az első elméleti évet végzett hallgatók a második, gyakorlati évet az ország különböző részein, egyházközségekben, gyakorlati munkában töltötték. A gyakorlati év elteltével a hallgatók Nagyváradon szociális munkára és hitoktatásra képesítő vizsgákat tettek. Egyházközségekben helyezkedtek el. Tizenkilenc növendék szerezte meg a diplomát. (A végzett növendékek közül hatan felvételüket kérték a Társaságba, a többiek pedig kültagként kapcsolódtak a Társasághoz.)

Az általános elszegényedés miatt a képző következő tanfolyamot nem tudott nyitni.

1939 novemberében Kolozsváron nyílik meg újra a képző, de már mint 3 éves felsőfokú szociális iskola: *a Szociális Testvérek Társaságának Szociális Szemináriuma*. Püspöki joghatóság alapján működik, színvonalát egyetemi és teológiai tanárok biztosítják.

Az első két év többnyire elméleti képzést nyújtott, a harmadik év gyakorlati tudást közvetített. Ezt minden hallgató valamilyen szociális munkatéren töltötte. Az első év hitoktatásra képesített, és a többitől függetlenül is elvégezhető volt. A tantervben igen fontos helyet kaptak a katolikus világnézetet és a gyakorlati lelkiéletet szolgáló tárgyak. A lelkiéleti nevelésre is nagy hangsúlyt fektettek a testvérek. A hallgatók rendszeresen vettek részt különböző lelkigyakorlatokon.

A szeminárium első évfolyamára 16 hallgató iratkozott be. 1940. augusztus 18-án tették le a vizsgákat és kaptak hitoktatói oklevelet. A történelmi változások (bécsi döntés) következtében valamennyien szociális gondozói munkába állottak: városokba, falvakba,

szórványba. 1942-ben különböző szaktudományokból vizsgáztak és megkapták a *Katolikus Női Társadalomtudományi Szakiskola diplomáját*.

1942-ben megegyezés jött létre a Közgazdasági Egyetem és az Erdélyi Kerület akkori főnöknője között, hogy a testvérek Társadalomtudományi Szakiskolájába járó növendékeket elméleti képzésre beiratják az Egyetemi Szociális Tanfolyamra, viszont a Szociális Tanfolyam hallgatói a Társadalomtudományi Szakiskolába iratkozhatnak be szociális gyakorlatra. Természetesen a gyakorlati oktatással együtt a hallgatók hittani képzésben is részesültek a testvéreknél.

A szociális szeminárium jelentőségét a következő néhány adat mutatja: hasonló intézmények 1939-ben Amerika minden egyetemén és sok európai országban léteztek már, Romániában is a Dimitrie Gusti professzor által vezetett Bukaresti Szociális Főiskola. A világon létező intézetek közül összesen 37 katolikus, közülük az egyik a kolozsvári szociális testvéreké.

A Társaság a szociális iskoláiban végzett növendékeinek életét és munkáját elhelyezkedésük után is figyelemmel kísérte. Szakmai és lelki továbbképzésük rendszeres biztosítása, szociális hivatásuk ápolása céljából külön egyesületet hozott létre számukra, az Erdélyi Szociális Munkások Egyesületét, melyet kezdőbetűiről – igen sokatmondón – *ESZMÉ*nek neveztek. A Társaság az ESZME-tagokat havonként lelkinapra, évenként 10–12 napos találkozóra hívta egybe, amelyet lelkigyakorlattal, szociális továbbképzéssel, tapasztalatcserével töltöttek. De a „Szürke Házzal” való kapcsolatuk a hétköznapokban sem szűnt meg. A tanuláson kívül sok más emlék táplálta az odatartozás érzését. A volt diáklányok közül sokan a Testvér-kápolnában esküdtek, keresztelni is ide hozták az „ESZME-unokákat”.

1941 januárjában Augusztina testvér Dél-Erdélybe látogat. Felmérve a súlyos helyzetet, két éves kántor-hitoktató-nő-képző tanfolyamot indít be. Ez, a püspöki szeminárium tagozataként, kellő működési engedéllyel, 1942-től működésbe is lép. 1942 és 1943-ban indultak évfolyamai.

4. A mozgalmi munka

„ ... hivatásunkban jellegzetesnek és lényegesnek a mozgalmi, a közéleti... munkát ismertük fel.” (A megszentelő Szeretet küldetésében, i. m., 54.)

„Mi jellemzi a mozgalmi munkát? Hogy akár olyan szellemi célokat tűz ki, amelyek nincsenek a köztudatban, akár olyan konkrét célokat, amelyeken való dolgozással tömegeket kíván megnyerni. Jelenleg (nem említve a DL-t, melynek célja a dolgozó osztályok leányainak testi, lelki, gazdasági, szellemi előbbrevitele) a mai korszellem szörnyű rombolása megadja azt, hogy mi a legsürgetőbb mozgalmi feladat, nem más, mint a pogánytömeg-rombolással szemben a keresztény részről tömegekre irányuló térítési misszió. Ez nem mai keletű. 1919-ben a kommunizmus tette ezt roppant szükségessé. A kommunizmus sem volt lényegében más, mint a mostani modernizmus, csak más köpenyben jelent meg. De lényegében szintén evilágiság, materializmus, a túlvilágiaknak semmivé tétele, az Úristen eljelentéktelenítése, a transzcendentális világfelfogás helyett az evilági világfelfogás.

Amikor azt mondjuk, hogy Társaságunk hivatásában inkább van bent a szociális, a mozgalmi és az állampolgári munka, mint a karitatív, akkor evvel azt hangsúlyozzuk, hogy mi inkább törekszünk arra, hogy tömegekkel dolgozzunk, mint arra, hogy egyénnel. Evvel nem azt akarjuk mondani, hogy az egyénekre irányuló, tehát karitatív munka nem értékes, hanem csak azt, hogy ez más. Azért kell nekünk, modern társaságnak a tömegek szellemének átalakításáért dolgoznunk, mert a modern rombolás tömegeket rombol, ezt tehát karitatív munkával nem tudjuk ellensúlyozni...

Mik a mozgalmi munkának további jellemző vonásai? Mindig van egy átfogó gondolat, mely tartalmát, célját képezi. A mozgalom mindig időszerű,¹¹ tehát tartalmában változik. A mozgalom sajnos jobban függ egyénektől, mint a szociális, intézményes munka. Tehát a mozgalom csak akkor él, ha állandóan éltetik.

Mivel lehet és kell a mozgalmakat éltetni? Folytonos gondolattal, tehát eszmékkal, konkrét programokkal, melyek azon eszmét szolgálják, ötletekkel stb. Kell a mozgalom számára anyagi forrásokat is találni, amelyek hordozzák, mert hiszen a mozgalom nagyon sok anyagot emészt. Ebből láthatjuk tehát, hogy minden mozgalom időhöz kötött és ha egy-egy szakasza eléri részletecélját, áttér egy másik tárgyra, de főcéljában mindig ugyanaz, az örök értékű léleknek szolgálata Krisztus szellemében.”¹²

¹¹ Értsd: mindig a jelen problémáihoz kell kötődnie.

¹² Margit testvér: *A mozgalomról = A Testvér*, 1944. 3.

1931-től a Katolikus Nőszövetség Szociális Szakosztálya minden évben megrendezi a *Katolikus Nők napját*. A rendezvény célja: hitvallást tenni Isten és az egyház mellett; érvényre juttatni sok ezer katolikus nő akaratát, amely a gyermek, a nő és a család erkölcsi és gazdasági érdekeit védi, hogy az egyén kitartást és buzgóságot nyerjen élete sokszor nehéz feladatainak teljesítéséhez. A Katolikus Nők Napja igen jó alkalom volt arra, hogy az egyes helységek különböző egyesületeinek tagjai ténylegesen együtt dolgozzanak. Ezzel a katolikus összetartást és egységet segítette valósulni.

Első években a rendezvényre ősszel került sor. 1934-től azonban – szimbolikus jelentéssel – március 25-re, Gyümölcsoltó Boldogasszony napjára vagy egyik közeli napra kerül át. „A délelőtti közös szentáldozás illetve szentmisehallgatás a tulajdonképpeni magva a napnak, hisz mi minden munkánkat a kegyelem kiapadhatatlan forrása, az Úr Jézusra alapítjuk. Éppen ezért törekedjünk a közös szentáldozást külső megrendezésével is minél impozánsabbá és vonzóbbá tenni. A díszgyűlésen egy-két előadásban a házasság szentségi jellegével és felbonthatatlanságával és azokkal a veszedelmes szellemi áramlatokkal foglalkozzunk, melyek ma a családi életet fenyegetik.”¹³ 1936-ban mintegy 80, 1937-ben már 125 helyen tartották meg a Katolikus Nők Napját. Ekkorra már az egyesületi keretet is túllépte és mozgalommá változott: utat talált a tömegekhez is. Ez egyik nagy értéke. A másik nagy eredménye, hogy elősegítette a katolikus lányok és nők öntudatosodását. „Érdeklődésük felébredt, s egyéni kis gondjaikon túl magukba tudják fogadni a világegyház és a népi közösség terheit. Ha összehasonlítást teszünk a 15 év előtti asszonytípus csak háziasszonyi- és »zsúr«-érdeklődése s a mai tágabb látókörű és szociális érzékű asszony között, akkor hálával kell megköszönnünk a jó Istennek, hogy helyi nehézségek, gyarlóságok dacára is általános fejlődés mutatkozik.”¹⁴ Az 1938-as katolikus nőnap témája az Oltáriszentség, mint a szociális felelősség forrása. Jeligeje: *Akinek kenyere az Oltáriszentség, az kenyere lesz másoknak.*

A katolikus leányok mozgalma a Katolikus Leányklubok, a Főiskolás Leányok Szent Margit Köre, és részben a DL, a *Kaláka* és *ESZME* keretében zajlott.

Az első *leányklubok* 1921–22-ben alakultak és fokozatosan Erdély és a Bánság minden kisebb és nagyobb városát behálózták. Férjhez ment tagjai a Nőszövetség Szociális

¹³ *A Nap*, 1935/2.

¹⁴ *A Nap*, 1937/4.

Szakosztályához, a Katolikus Női Misszióhoz csatlakoztak. A mozgalom célja segíteni a lányokat, hogy önevelés által általános emberi, speciálisan női hivatásukra és szociális munkára felkészüljenek, hogy magukénak ismerjék és vallják mindazon eszközöket, amelyek a helyes közszellem megteremtésére, a társadalom közérkölciségének emelésére, a maguk és népük boldogítására szolgálnak. Ezt célozta a leányklubok évi munkaprogramja (részvétel a Nőszövetség Szociális Szakosztályának karitatív és szociális munkájában) és az 1924 és 1944 között a klubtagok részére rendszeresen megszervezett országos jellegű szociális kurzusok. Minden évben más vidék adott helyet a kurzusoknak (1924-ben Szentanna, 1925-ben Gyergyóalfalu, 1926-ban Tusnádfürdő, 1927-ben Nagyvárad, majd Szatmár, Gyulafehérvár, Bogdargós, Kolozsvár, Marosvásárhely stb.

A katolikus főiskolai hallgatónők mozgalma, a *Főiskolás Leányok Szent Margit Köre* 1933-ban indult azzal a céllal, hogy az egyetem-adta egyoldalú tudást kiegészítse főként a katolikus világnézet vonalán, s a lelket kiművelje abban az irányban, amelyben a női léleknek speciális adottságai vannak. Erre különösen is szükség van akkor, amikor az ifjúságnak csak igen kis hányada juthat egyetemi diplomához, ezeknek a keveseknek a tevékenysége pedig éppen ezért nagyobb súllyal esik latba. A mozgalom fontos feladatának tekinti, hogy a fiatal főiskolás lányokat arra segítse, hogy magasabb, az idők követelményeinek megfelelő nevelői eszményt valósítsanak meg és a kultúrfok emelése érdekében a férfi intelligenciához hasonlóan tanító és szervező munkát fejtsenek ki. Ez utóbbit azonban nem úgy, mint természetes hivatásukat megtagadó „intellektüel” nők, hiszen a társadalomnak tudásukat a különleges női hivatás szolgálatába állító szellemi vezetőkre van szüksége. A cél érdekében a tagok különleges női önképzését és művelődését igyekezett elősegíteni.

Női hivatásuknak megfelelő önképző munkát szolgálták az összejöveteleken tartott előadások. Kodály és Bartók népdalfeldolgozásait tanulták, adventben koszorúba fonták jóféléteiket, műsoros adventi és mély tartalmú karácsonyesteket rendeztek, általuk varrt ruhákkal ajándékozták meg a kültelki gyerekeket, kiskorú bűnözőkkel foglalkoztak, hogy javító neveléssel megmentsek őket a jövő számára, kültelkeken egészségügyi felvilágosító előadásokat tartottak.

A *DL*, a *Dolgozó Leányok és Dolgozó Nők mozgalma*, bár szervezése korábban megindult (mint a munkásnő-védelem helyi csoportjai Brassóban, Kolozsváron, Temesváron), igazán a bécsi döntés után bontakozott ki az anyaországban már számottevő mozgalom

mintájára, annak célkitűzéseivel és programjával. A munkásnők lelki és szellemi továbbfejlesztése mellett érdekképviseleti szervük is kívánt lenni. Szociális bajaik orvoslásáért a szervezettség erejével küzdeni akart, s mivel ennek eszköze a helyes osztályöntudat, mindenekelőtt ezt akarta tagjaiban felébreszteni.

1941 májusában már jó néhány DL csoport működéséről számol be *A Nap*: Nagyváradon 3, Kolozsváron 4, Szatmáron, Mezőtelegden, Érmihályfalván, Besztercén, Marosvásárhelyen, Gyergyó-szentmiklóson, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen..., s a Budapesten húsvét hetében megrendezett csoportvezető-képző tanfolyamon 20 erdélyi csoportból 32 lány volt jelen.

1941 június elején DL nyaraló nyílik Görgényszentimrén, szeptemberben ünnepélyesen kezdik meg az új munkaévet, az ősz folyamán több DL tanulmányi napot szerveznek. 1942 telén a DL mozgalma tárgysorsjátékot rendez – ennek tiszta jövedelmét a hadbavonultak családtagjainak megsegítésére fordítják.

A *Kaláka* az erdélyi falusi asszonyok és leányok mozgalma. Célja hitében erős, erkölcsiben tiszta, nemzeti érzésében öntudatos és gazdaságilag képzett leányifjúság nevelése. Tagjait az ősi hagyományok és népművészetek anyatejével táplálja. Folyóiratuk a *Vasárnapi Harangszó*. Időszaki kiadványai, mint amilyen a székely népi kézimunkák gyűjteménye, az eddig 3 kiadásban megjelent *Kereszt szem*, a mozgalom gondolatát, célkitűzését népszerűsítik.

A *Vasárnapi Harangszó* 1934 novemberében jelent meg először, mint az Erdélyi Katolikus Nőszövetség faluvédelmi osztályának mozgalmi lapja. Szerkesztője Zachriás Flóra testvér. „A lap a Kaláka-mozgalom célkitűzéseinek szolgálatában áll, komoly, szép írásain keresztül ezt a célkitűzést akarja tudatosítani. Az iskolán kívüli népnevelés orgánuma, mely kapcsolatot tart a már megszervezett leány- és asszonyegyesületek tagjaival, de utat talál azon községek asszonyaihoz és leányaihoz is, hol a Nőszövetségnek semmiféle szervezete nincs. Ápolni és felújítani akarja a népi értékek: népviselet, népdal, népi tánc, népi hímzések, varrottások, stb. kincseit. Híreket közöl az egyesületi életről, programot ad a közös lelki gyakorlatok, megyei leánynapok, az Ezer Székely Leány Napok rendezéséhez. A Harangszó élénk közvetítője az erkölcsi, szociális és kulturális fejlődés szolgáló gondolatnak, s így az Isten országának terjesztését és a népi boldogulás ügyét szolgálja” – olvasható a Társaság krónikájában.

A Kaláka-mozgalom szintén a Szociális Misszióban gyökerezik. A *Nap*ban már 1923-ban megjelenik egy *Felhívás* a Szociális Misszió szervezeteihez, amely a figyelmet a faluról városra felkerült háztartási alkalmazottakra fordítja. A falusi lányok és asszonyok, illetve a városokban szolgáló székely leányok összefogására alakulnak meg a *Katalin és Márta-körök*, hogy az alig néhány év után az iskolából kimaradt falusi leányok katolikus és kulturális nevelését továbbfejlesszék, illetőleg megmentse a városban való elkallódástól. 1935-ben ezeknek száma megközelíti a százat, s az egész országot behálózzák.

A falusi leányvédelmi munka intenzíven az 1927. július 6–14. között tanítónők és leányegyesületi vezetők számára megrendezett szociális kurzussal indult meg. Az évek folyamán ezek a kurzusok állandósultak. 1934 júliusában két pedagógiai kurzusra kerül sor a Székelyföldön és Nagyváradon, 1935. július 5–12. között Székelyudvarhelyen rendezik meg a tanítók és leányegyesületi vezetők kurzusát.¹⁵ 1942. június 19–július 1-jéig tartott a *Kaláka* leányköri vezetőképző tanfolyam Csíksomlyón 62 részvevővel. A tanfolyamot három napos lelki gyakorlat vezette be.

A Kaláka katolikus leánynapokat is szervez, például 1934. május 27-én Déván, 1934. VI. 3-én Nagyváradon, 1934. VII. 1-én Csíksomlyón.¹⁶ 1936-ban Marosvásárhelyen, július 5-én,¹⁷ 1937. június 27-én Brassóban. 1942-ben *Vármegyei Kalákanapokra* kerül sor nemcsak a Székelyföldön, hanem Szatmáron is, az egész Szatmár-Kerület leányai számára.

Az Erdélyi Katolikus Nőszövetség 1941-i kongresszusán elhangzott indítvány nyomán 1941 őszétől (november 14-én nyíltak meg) Kézdivásárhelyen és Csíksomlyón *Székely Leány Népfőiskola* indult. A cél, hogy a tanfolyamokon a leányok pótolhassák a magyar nemzeti műveltséget, amit nem volt alkalmuk megszerezni. De nemcsak magyaros műveltséget, otthonalkotó készséget szerezhettek itt a leányok, hanem egyben elvégezték a gazdasszonyiskola 3 hónapos tanfolyamát is. „A népfőiskolában neveljük a jövő asszonyát, ki erős hitével, műveltségével, kitűnő gazdasági tudásával emelni fogja a székely otthon, falu, a nép színvonalát. Országépítő tényezővé lesz. A Népfőiskolához vezető tanítónőknek az általunk kért kitűnő tanerőket nevezte ki a Közoktatási Minisztérium.”¹⁸

¹⁵ *A Nap*, 1935/5.

¹⁶ *A Nap*, 1934/5.

¹⁷ *Harangszó*, 1936/7.

¹⁸ *A Testvér*, 1941. okt.

Flóra testvér, a Kaláka-mozgalom lelke, 1943 őszén a *Kaláka Leány-népfőiskolai* tanítónők részére három napos szociális tanfolyamot rendezett Kolozsváron, a Központi Házban.

A Kaláka-mozgalom egyik szép kezdeményezése az *Ezer Székely Leány Nap* nevű rendezvény volt. Megálmodói, létbe-hívói azt akarták, hogy a népünk lelkéből forraszó legsajátságosabb kincsek szívet-lelket gyönyörködtető seregszemléje által tömegeket hangoljon jókedvre a vallásosság, a tiszta erkölcs, az összetartás és az ősi viselet iránt. Pusztulásra ítélt értékeket, erőszakosan feledésbe kergetett hagyományokat akart ismét közkinccsé tenni, de ezen túl „katolikumot s ezzel együtt járó több erkölcsi öntudatot és felelősséget akar ébreszteni” azáltal, hogy „a tradíciókban... a közösséget állítja az egyes mögé, hogy annak szelleme és lelke tartsa tőle távol a talaj nélküli »világ« kozmopolita erkölcsét.”¹⁹ Céljának elérésében a híveikért élő papság és ügybuzgó tanítóság segítette. A rendezők egyik legfőbb munkatársa Domokos Pál Péter, a nagy néprajztudós volt.

Az első *Ezer Székely Leány Napra* hosszú hónapokig tartó előkészület után, 1931. június 8-án, Úrnapján került sor. Minden várakozást meghaladó volt az érdeklődés: 42 helységből jött 1600 meghatódott leány vett részt.

1936-ban a hatóság betiltotta az akkorra már messze földön híressé vált *Ezer Székely Leány Napját*, mint nem kizárólag vallásos jellegű rendezvényt. Ettől fogva a Nőszövetség a már 1931 óta évenként megrendezett, helységi szintű *Katolikus Nők Napja* és országos jellegű *Katolikus Nagygyűlések* formájában próbálta összetartani a katolikus nőket.

Öt évi kényszerű szünet után, „1940 októberében hálaadásra jön Csíksomlyóra Ezer Székely Leány. Honvédek dolgoznak a szabadtéri színpad összeállításán... Flóra testvért a honvédségi autó viszi faluról-falura, hogy az utolsó rendezői utasításokat megadja. Este főpróba a már minden faluból beérkezett lányokkal. Száz honvéd petróleumlámpával világít az Ezer Székely Leánynak a szabadtéri színpadon, hogy jól menjen a próba...”²⁰

Az *Ezer Székely Leány Nap* mintájára 1933-ban Nagyváradon *Bihari Katolikus Leánynapot* rendeznek. Bár ez az ünnep méreteiben messze elmaradt az előbbitől (16

¹⁹A *Nap*, 1932/5.

²⁰A *Nap*, 1941. márc. 22.

közsegből 300 fiatal leány), a helyi viszonyok ismeretében sokat ígérő elindulásként lehet értékelni.

A bécsi döntés után a Budapestre munkát keresni sereglett lányok számára szintén szerveztek évről-évre a csíksomlyói *Ezer Székely Leány Naphoz* hasonló rendezvényt. Ez a Budapesten szolgáló 3000 katolikus székely leány *Nagy Kalákája* is sokak figyelmét magára vonta.

A Kaláka-mozgalomnak, szépen fejlődő munkájának a második világháború és impériumváltozás vetett véget 1944 nyarán.

5. Mozgalom belső szellemi fronton²¹

*„Ez... a társulati munkaprogramnak a piramis felsőbb vonalain való tovább-építése” (Slachta Margit: *Aktualitások a piramisról = A Testvér*, 1942. nov.)*

A világháború kitörése után egyre fokozódó sebességgel halkult el minden hang, amely a krisztusi eszmék diadalra jutását sürgette. Nemcsak Magyarországon vált egyre külsőségesebbé az ország lelkiélete. A nemzeti szocializmus Európa-szerte alapos bomlási folyamatot indított el. Világossá vált a testvérek számára, hogy a kereszténység ellen minden vonalon folyó rettenetes ostrommal szemben hasonló méretű és erejű küzdelmet kell indítani. Margit testvér már az első évektől hangoztatta, hogy „Világnézeti harcot kell vívnunk”:

„A mai korszellem evilági boldogságot hirdet: a háború árán sem drága szebb jövőt?

Mi annál erőteljesebben fogjuk hirdetni az ember természetfölötti rendeltetését!

A mai korszellem az államot, vagy a fajt, vagy az embert ülteti trónra?

Mi annál inkább hirdetjük, hogy a lét középpontjában a fölséges Isten áll!

A mai korszellem csak a tömegek jelentőségét látja?

Mi pedig valljuk, hogy az emberi személy halhatatlan érték, s a lélek ügye végtelenszer több, mint milliós hadseregek!

A mai korszellem feláldoz mindent a hatalomnak?

²¹A belső front a lelkekben épül a gyűlölet és a hamis fogalmak áradatával szemben Vö. *Társaságunk küldetése...* = *A Testvér*, 1946/6.

Mi látjuk, hogy a természetjogokat Isten-kéz írta az emberi természetbe, s a jogrendet büntetlenül nem boríthatja fel senki!

A mai korszellem gyűlöletet hirdet: szűkkeblű fajszeretetet és hazaimádatot?

Mi azonban tudjuk, hogy – bár haza és faj isteni gondolatok –, de mindennél több az egyetemes szeretet!”²²

1942-ben a testvérek munkaprogramjának legfőbb pontjával Margit testvér a világnézeti mozgalmat jelölte meg. Megszövegezte mindazokat a tételket, amelyek az idők tévedéseivel szemben örök igazságok, és ezeket nagyszabású világnézeti tanfolyam keretében ismertette. A tanfolyam szövegét a *Lélek Szava* közölte. Ennek 12 pontba foglalt vázlatos kivonatát minden testvérnek szó – vagy legalább tartalom – szerint 1943 pünkösdjéig meg kellett tanulnia, és belőle vizsgát tennie, „azért is, hogy saját világszemléletük megtisztuljon a napi filozófia porától, biztos tudással és meggyőződéssel, s ebből fakadó bátorsággal nyúljanak a kérdéshez, minden szociális nyomorúság gyökeréhez.”²³ Ugyanígy 1944 pünkösdjéig a *Világnézeti Credót* kellett minden testvérnek megtanulnia.

Margit testvér szorgalmazta, hogy a testvérek mindenféle indítsanak világnézeti tanfolyamokat. Ehhez *A Testvér* című folyóirat számaiban sorozatosan közölt anyagot. Ilyenek:

– XII. Pius pápa 1943. évi karácsonyi szózata, amely az állampolitikai és jogrendi alapigazságok egész körét magába foglalja;

– a *Pastor Angelicus* című film. Ez ismerteti XII. Pius életét és óriási arányú embersegítő tevékenységét: hogyan gyümölcsöznek a keresztény alapigazságok az ő életében, mint Istenbe-kapcsoltság, nagy nyugalom, kiáradó béke, szeretet, de az egyház nagyszerűségét is, a római tradíciót stb.;

– Margit testvér *Világnézeti Credója*.

Margit testvér felhívása nyomán a testvérek elindították a „mozgalmat belső, szellemi fronton.” A Szentatya karácsonyi beszédét, a világégés legborzalmasabb időpontjában adott legfőbb pásztori útmutatás szövegét szószerint adták elő, dramatizált formában az ország asszonyainak s leányainak kimagasló képviselői: művészek, írók, mozgalmi vezetők.

²² *Társaságunk küldetése a közelmúlt nagy időkben = A Testvér*, 1945/6.

²³ *Az Erdélyi Kerület Főnöknőjének jelentése 1943 pünkösdjén = A Testvér*, 1943. júl.

Szavalókórusok, vetített képek, álló- és mozgókép-betétek tették még szemléletesebbé az előadást (az előadást Kolozsváron, Esztergomban, Szabadkán és Sopronban betiltották).

A testvérek mindenfelé, így az Erdélyi Katolikus Nőszövetség szociálpolitikai szakosztálya keretében is tanfolyamokat rendeztek a *Világnézeti Credo* alapján (Szatmáron, vidéki szervezetekben, Kolozsváron). A tanfolyamok célja: a politikai, gazdasági, társadalmi életet, az egész közéletet visszavezetni az isteni törvények alapjaira.

A világnézeti küzdelem jelentős eszköze lett az ún. „mozifront”. Ennek keretében Magyarország területén mintegy ötven mozielőadást rendeztek a testvérek azokat a filmeket bemutatva, amelyek az időszerű kérdésekkel összefüggtek.²⁴ A film vetítését világnézeti rávilágítások (néhány perces beszédek) szakították meg, így a film a mondanivaló szemléltető anyagául szolgált. Harmadfélezres tömegek is hallgattak egy-egy előadást.

A *Lélek Szava*, a Szentlélek Szövetség hivatalos lapja is állandóan foglalkozott ezekkel a témákkal. Amikor bátor hangvétele miatt betiltották, Margit testvér kiadja a *Pünkösdi Tűz* című füzetet, amelyben közli a német Püspöki Kar Tízparancsolatról szóló körlevelét, egyéb időszerű világnézeti cikkekkel együtt. E kiadvány 20000 példányban jelent meg.

6. Sajtóapostolság

„A mának elgyötört, igazság után kutató kiáltó emberéhez csak az szóljon, akit a »Hivatus Istene« küld. De ha küld, akkor ez a küldetés kötelez –, ez elől büntetlenül kitérni nem lehet. Nem lehet és nem is akarunk.” (A Nap, 1941. márc. 3.)

A Szociális Testvérek Társaságának elve, amely szerint modern korban hatékonyan csak korszerű eszközökkel lehet célt érni, abban is megvalósult, hogy – magyarországi viszonylatban és női vonatkozásban úttörő módon – az írott szó erejét is küldetésének szolgálatába állította. Erdélyben két folyóirat szerkesztését végezték a testvérek. Mindkettő „tulajdonosa” az Erdélyi Katolikus Nőszövetség volt. A jelen munka keretei szűkösek ahhoz,

²⁴ Ilyen filmek voltak: *Becsületből elégtelen* (legjobb politika a becsület), *Virrasztás* (halálig való kötelességtudás). *Így élni jó* (az egyszerű, becsületos jóakarattal nagy jelentősége a bonyolult társadalmi életben), *A vaskorona* (minden bűnt nyomon követ egy kérlelhetetlen isteni törvény alapján a büntetés), *Pastor Angelicus* (*Budapesti krónika*, 1944. márc. 19.–1945. márc. 19.).

hogy e két folyóirat részletes bemutatását vállalni tudná, ezért itt a testvérek Erdélyben végzett munkájának érzékeltetése céljából áll csupán egy-egy egészen tömör bemutató.

A Nap

Az Erdélyi Katolikus Nőszövetség hivatalos lapja. A középosztály asszonyainak és leányainak szociális képzését s általában a nőmozgalom célkitűzését akarja szolgálni. Ez volt az első és egyetlen katolikus női szociális folyóirat Erdélyben, amely havi rendszerességgel jelent meg. A Szociális Missziótársulat Temesvárra való letelepedése (1921. november 23.) után *A Nap* szerkesztését a nővérek veszik át és lesznek mindvégig szerkesztői.

A szerkesztőségét 1927 őszén Temesvárról Nagyváradra, az Apostolok Házába helyezik át, az 1928. év első számai ott jelennek meg. 1928 júniusától a szerkesztőség végleges székhelye Kolozsvár. Bár a szerkesztőség költözött, a kiadóhivatal a bécsi döntésig helyben maradt. Ekkor azonban Dél-Erdélyben minden magyar lap kiadását betiltották. Így, bár *A Nap* „Romániában akart maradni, onnan jönni át szabad területre. Együtt akarta hordani a még súlyosabbá vált terhet az ottmaradt magyarsággal, testvére, támasza erőssége szeretett volna maradni azoknak, akik számára fokról–fokra kevesebb lesz a magyar szó s a magyar kultúrfejlődés lehetősége. Emberileg mindent elkövettünk, mégsem volt lehetőség ott maradni.”²⁵ Mit jelentett *A Nap* az olvasóknak? Sejteni engedti Augustza testvérnek *A Nap* tizedik „születésnap-i évfordulójára” írt emlékezés-részlete: „Hányan mondták már azok közül, akik a szociális munkában találták meg életük kiegyensúlyozását, hogy *A Nap* volt számukra az útmutató.”²⁶

Vasárnapi Harangszó

A *Vasárnapi Harangszó* 1934 novemberében jelent meg először, mint az Erdélyi Katolikus Nőszövetség faluvédelmi osztályának mozgalmi lapja. Szerkesztője Zachriás Flóra testvér. „A lap a Kaláka-mozgalom célkitűzéseinek szolgálatában áll, komoly, szép írásain keresztül ezt a célkitűzést akarja tudatosítani. Az iskolán kívüli népnevelés orgánuma, mely kapcsolatot tart a már megszervezett leány- és asszonyegyesületek tagjaival, de utat talál a azon községek asszonyaihoz és leányaihoz is, hol a Nőszövetségnek semmiféle szervezete

²⁵ *A Nap*, 1941/1., március, 3.

²⁶ Ikriich Augustza testvér cikke *A Nap* 10 éves évfordulójára = *A Nap*, 1931/1.

nincs. Ápolni és felújítani akarja a népi értékek: népviselet, népdal, népi tánc, népi hímzések, varrottasok, stb. kincseit. Híreket közöl az egyesületi életről, programot ad a közös lelki gyakorlatok, megyei leánynapok, az Ezer Székely Leány Napok rendezéséhez. A *Harangszó* élénk közvetítője az erkölcsi, szociális és kulturális fejlődés szolgáló gondolatnak, s így az Isten országának terjesztését és a népi boldogulás ügyét szolgálja.”²⁷

²⁷ *Krónika*, i. m., 32.